

DŽEJN OSTIN

IZABRANA DELA

II

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2019.

Naziv originala:

Jane Austen
MANSFIELD PARK
Prevod: Nada Ćurčija Prodanović

Jane Austen
NORTHANGER ABBEY
Prevod: Smiljana i Nikola Kršić

Jane Austen
PERSUASION
Prevod: Branislava Maoduš

Izabrana dela u ovom izdanju deo su svetskog javnog književnog dobra.
Copyright © 2019 za ovo izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02673-3

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

SADRŽAJ

MENSFILD PARK	7
NORTENGERSKA OPATIJA	299
POD TUĐIM UTICAJEM	443

MENSFILD PARK

PREVELA NADA ĆURČIJA PRODANOVIĆ

1.

Pre tridesetak godina gospođica Marija Vord iz Hantingdona imala je sreću da mirazom od samo sedam hiljada funti osvoji ser Tomasa Bertrama, vlasnika Mensfild parka u grofoviji Northampton, i tako se uzdigne do ranga supruge jednog baroneta i uživa sve udobnosti i blagodeti koje pružaju lepa kuća i veliki prihodi. Sav Hantingdon klicao je diveći se toj sjajnoj udaji, a njen ujak, advokat, dopustio je da bude lišena bar tri hiljade funti, ne ostavljajući joj mogućnost da ikada kasnije polaže pravo na njih. Imala je dve sestre, koje je trebalo da se koriste njenim uzdizanjem, i oni njihovi poznanici koji su smatrali da su gospođica Vord i gospođica Franses lepe koliko i Marija nisu se ustručavali da proriču kako će se i one poudavati isto tako dobro. Ali na svetu, izvesno, nema toliko bogatih ljudi koliko je lepih žena koje zaslužuju da pođu za njih. Posle šest godina gospođica Vord bila je prinuđena da se uda za prečasnog gospodina Norisa, prijatelja svog zeta, koji jedva da je raspolagao kakvim imetkom, a gospođica Franses prošla je još gore. No, ako ćemo pravo, prilika za udaju gospođice Vord nije bila za odbacivanje, budući da je ser Tomas, srećom, mogao svom prijatelju da obezbedi izdržavanje tako što ga je doveo za sveštenika u mensfildsku parohiju, i gospodin i gospođa Noris otpočeli su svoj srećni bračni život s prihodom nešto manjim od hiljadu funti godišnje. Ali gospođica Franses udala se na sramotu svoje porodice, kako se to obično kaže; odlučila se za nekog marinskog poručnika bez škole, imanja i dobrih veza, i u tome je bila nepokolebljiva. Teško da je mogla gore izabrati. Ser Tomas je imao uticaja, kojim bi se na osnovu svojih načela, iz ponosa, kao i iz želje da uopšte čini dobro i da sve koji su u srodstvu s njim vidi kao ljude ugledne u društvu, rado poslužio u korist sestre ledi Bertram, ali poziv njenog muža bio je takav da do njega nikakav uticaj nije mogao dopreti, i pre nego što je ser Tomas imao vremena da smisli neki drugi način na koji bi im mogao pomoći, između sestara je došlo do potpunog raskida. To je bila prirodna posledica ponašanja i jednih i drugih, kakvu takav nerazboriti brak gotovo uvek povlači. Da bi sebe poštedela izlišnih prekora, gospođa Prajs o svojoj nameri nije pisala svojoj porodici sve dok se nije udala. Ledi Bertram, vrlo staložena, neobično blaga i letargična po prirodi, zadovoljila bi se time da prosto digne ruke od sestre i više o tome ne misli; ali gospođa Noris imala je aktivan duh koji se nije mogao smiriti dok u ljutnji nije napisala dugo pismo Fani, ukazujući na ludost njenog postupka i zapretivši joj

svim mogućim rđavim posledicama. Sad je gospođa Prajs bila uvređena i srdita, i njen odgovor, kojim je, ogorčena, obuhvatila obe sestre, iznoseći neučtive primedbe o ponosu ser Tomasa, kakve gospođa Noris bez sumnje nije mogla zadržati za sebe, prekinuo je na duže vreme sve veze među njima.

Njihovi domovi bili su udaljeni, a krugovi u kojima su se kretali tako različiti da je to isključivalo gotovo svaku mogućnost da jedni čuju štogod o životu drugih narednih jedanaest godina, tako da se ser Tomas morao bar veoma začuditi što gospođa Noris uopšte može da kaže kako je Fani rodila još jedno dete, s vremena na vreme saopštavajući to ljutitim glasom. Ali krajem jedanaeste godine gospođa Prajs više nije mogla dopustiti sebi da bude ponosita ili uvređena, niti da izgubi jedinu rodbinu koja bi joj mogla pomoći. Velika i sve brojnija porodica, muž koji više nije bio sposoban za aktivnu službu, ali koji je i dalje voleo društvo i dobru čašicu, i premali prihodi za zadovoljavanje njihovih potreba prisilili su je da obnovi prijateljstvo koje je tako lakomisleno žrtvovala, pa se obratila ledi Bertram pismom u kom se videlo tako mnogo skrušenosti i obeshrabrenja, toliko preobilje dece i takva oskudica gotovo u svemu drugom da ih je ono moralo voditi pomirenju. Ona se pripremala za svoj deveti porođaj, i, pošto se tim povodom izjadala i preklinjala ih da prihvate kumstvo detetu koje treba da dođe na svet, nije mogla sakriti koliko veruje da bi oni ubuduće mogli doprineti podizanju osmoro već rođene dece. Njeno najstarije dete, desetogodišnji sin, dobar i pametan dečak žudeo je da ode u svet – ali šta ona može da učini? Ima li ikakvog izgleda da bi mogao služiti ser Tomasu u nekom od njegovih poslova na Zapadnoindijskim ostrvima? On se ničega ne bi libio – ili šta ser Tomas misli o Vulviču? Ili kako bi se dečak mogao poslati na Istok?

To pismo nije ostalo bez odgovora. Ono je uspostavilo mir i ljubav. Ser Tomas je poslao prijateljske savete i predložio razna zanimanja, ledi Bertram je otpremila novac i rublje za novorođenče, a gospođa Noris je pisala pisma.

Takve su bile neposredne posledice, a iz njih je za nepunu godinu proizašla još veća korist za gospođu Prajs. Gospođa Noris je često govorila ostalima da joj njena jadna sestra i njena porodica ne izbijaju iz glave i da ona, i pored toga što su već mnogo učinili za nju, želi da pomogne još više; najzad, nije imala kud nego je morala priznati da je njena želja da se jednoj gospođi Prajs olakša tako što će se potpuno osloboditi brige i troška oko jednog od njene mnogobrojne dece.

Kako bi bilo kad bi oni preuzeli brigu o njenoj najstarijoj kćeri, koja sad ima devet godina i, prema tome, u dobu je kom treba posvetiti više pažnje nego što njena jadna mati može da pruži? Posao i trošak oko toga za njih bi bio neznatan u poređenju s dobrom koje bi učinili. Ledi Bertram odmah se s njom složila. „Mislim da je to najbolje što možemo urediti“, rekla je, „pošaljimo nekoga po dete.“

Ser Tomas nije mogao pristati naprečac i bez uslova. On je raspravljao i oklevao – to je ozbiljan zadatak; tako vaspitana devojka mora se prema tome i opremiti za budućnost, inače se ne bi učinilo dobro delo, nego bi se surovo postupilo kad

bi se ona odvojila od porodice. Mislio je o svoja četiri deteta – o dva sina – o rođacima koji se zaljubljuju jedni u druge... ali, tek što je počeo smišljeno da iznosi razloge protiv toga, prekinula ga je gospođa Noris odgovorom upućenim svima, bez obzira da li je ko šta pitao ili nije.

„Dragi moj ser Tomase, ja vas savršeno razumem i cenim plemenitost i utančanost vaših pogleda, koji su u skladu s vašim ponašanjem, i s vama se uglavnom slažem što se tiče potrebe da se učini sve što se može za dete koje čovek takoreći preuzme u svoje ruke i ubeđena sam da bih bila poslednja na svetu koja bi u takvoj prilici uskratila i tu jadnu pomoć. Pošto nemam svoje dece, kome da poklonim ono malo što imam nego deci svojih sestara? I ja sam sigurna da je i gospodin Noris pravedan – ali vi znate da sam ja žena koja ne priča mnogo i ne obećava. Ne dopustite da nas kakva sitnica uplaši i spreči da učinimo dobro delo. Dajte toj devojčici lepo obrazovanje i uvedite je u svet kako treba i ja verujem da njeni izgledi za dobru udaju, bez ikakvih daljih troškova, stoje deset prema jedan. A smem reći, ser Tomase, da naša, ili bar *vaša* nećaka, ne bi odrasla u ovom kraju a da joj to ne donese mnoge koristi. Ne kažem da će biti lepa kao njene rođake. Usuđujem se da tvrdim da neće, ali biće uvedena u društvo u ovom kraju pod tako povoljnim okolnostima, koje će joj, po svoj prilici, omogućiti da se dobro uda. Vi mislite na svoje sinove – ali zar ne znate da ne postoji gotovo ni najmanja verovatnoća da će se *to* desiti, budući da će oni odrastati i vaspitavati se kao braća i sestre? To je moralno nemoguće. Ne znam ni za jedan takav slučaj. To je zapravo jedini siguran način da se takva veza spreči. Pretpostavite da ona bude lepa devojka i da je Tom ili Edmund prvi put vide tek kroz sedam godina; ja bih bogme rekla da bi tu moglo da bude svašta. Sama pomisao na to da dopustimo da ona odraste tako daleko od svih nas u siromaštvu i napuštenosti bila bi dovoljna da se bilo koji od tih dragih, dobrodušnih dečaka zaljubi u nju. Ali, ako bude rasla naporedo s njima, pa makar bila lepa kao anđeo, za njih nikada neće biti ništa više od sestre.“

„Ima mnogo istine u tome što kažete“, odgovori joj je ser Tomas, „i meni nije ni nakraj pameti da kakvim neozbiljnim smetnjama osujetim plan koji bi tako dobro odgovarao i našem i njenom položaju. Primetio bih samo da se u to ne treba olako upustiti, i da moramo to dete da obezbedimo, ako hoćemo da to zaista bude pomoć gospođi Prajs, a dobro delo s naše strane, ili da smatramo da smo obavezni da joj odsad obezbedimo, ukoliko do toga dođe, održavanje kakvo priliči plemkinji u slučaju da se ne ukaže prilika za takvu udaju kakvu vi tako optimistički očekujete.“

„Potpuno vas razumem“, uzviknula je gospođa Noris, „vi ste veoma plemeniti i vrlo obzirni i ubeđena sam da što se toga tiče nikad neće iskrsnuti nesporazum među nama. Ako mogu išta da učinim za dobro onih koje volim, ja sam, kao što vam je poznato, uvek spremna na to, i mada prema toj devojčici nikada ne bih mogla osetiti ni stoti deo one ljubavi koju gajim prema vašoj dragoj deci, niti bih je ni u kom pogledu smatrala toliko svojom kao njih, ipak bih sama sebi bila mrska

kad bih je zanemarila. Zar ona nije dete moje sestre? I zar bih mogla dopustiti da oskudeva dok god imam komad hleba koji bih joj mogla dati? Dragi ser Tomase, ja i pored svih svojih mana imam dobro srce, i ma koliko siromašna bila, pre bih sebe lišila onoga što je za život neophodno, nego što bih učinila nešto što nije plemenito. Stoga ću, ako nemate ništa protiv, pisati svojoj jadnoj sestri i predložiti joj to, a čim se o svemu dogovorimo, *ja* ću se postarati da to dete dovedem u Mensfild; *vi* nećete imati nikakvih obaveza oko toga. Nikada ne štedim sebe, kao što znate, kad se na nešto rešim. Poslaću dadu u London da to svrši, a ona može prenočiti kod svog rođaka sedlara, i detetu se može reći da se tu s njom nađe. Oni je mogu iz Portsmuta lako poslati dilažansom, s tim da na nju pripazi neko od ozbiljnijih ljudi koji budu putovali. Mislim da se uvek može naći koja ugledna trgovačka žena ili neko drugi ko ide u London.“

Ser Tomas više nije imao šta da prigovori, osim što se tiče dadinog rođaka, pa je tako namesto toga ugovoren pristojniji, mada manje jeftin sastanak, i smatralo se da je sve udešeno pa su se svi radovali tako lepom planu. Ako ćemo pravo, osećanje zadovoljstva ne bi trebalo da bude kod svih podjednako, jer je ser Tomas bio sasvim rešen da bude pravi i dosledni zaštitnik tog deteta na koje je pao izbor, a gospođa Noris ni u snu nije pomišljala da se izloži ma kakvom trošku za njegovo izdržavanje. U svemu što spada u domet šetnji, razgovora i planova ona je bila krajnje darežljiva, i niko nije znao bolje od nje da upućuje druge da budu široke ruke, ali njena ljubav prema novcu bila je isto tako jaka kao i ljubav prema zapovedanju, i ona je podjednako umela da štedi svoj novac i da troši novac svojih prijatelja. Pošto se udala za čoveka s manjim prihodima nego što je očekivala, ona je od početka shvatila da mora biti veoma štedljiva, i to što je počelo kao mera predostrožnosti ubrzo je postalo nešto što je ona svesno prigrabila kao predmet onog nužnog staranja, koje se nije moglo upraviti na decu jer ih nije imala. Da je morala da brine za svoju porodicu, gospođa Noris možda nikada ne bi uštedela ništa, ali budući da takve brige nije imala, ništa je nije moglo omesti u čuvarnosti, niti smanjiti zadovoljstvo koje je osećala kad bi svake godine ušteđevinom uvećavala prihod koji nikada nisu ceo trošili. Privržena tom načelu, koje joj je bilo za srce priraslo, a kome se nije suprotstavljala iskrena ljubav prema sestri, ona nije ni mogla da teži ničemu drugom osim da bude zaslužna što se setila i organizovala tako skupo dobročinstvo, iako je sebe tako malo poznavala, da se posle tog razgovora vraćala u parohijsku kuću u srećnom uverenju da je najvelikodušnija sestra i tetka na celom svetu.

Kad se o tome ponovo poveo razgovor, svoje gledište detaljnije je objasnila pošto ju je leđi Bertram mirno upitala: „Gde će dete prvo doći, sestro, vama ili nama?“, ser Tomas je, s izvesnim iznenađenjem, čuo da bi za gospođu Noris bilo potpuno nemoguće da ikako učestvuje u smeštaju devojčice. On je dotad mislio da će ona naročito dobro doći da uveća broj žitelja u parohijskoj kući, da će njena tetka, koja nema svoje dece, želeti da ona bude pokraj nje, ali shvatio je da je bio u

velikoj zabludi. Gospođi Noris je bilo žao što mora reći da je potpuno isključeno da devojčica stanuje kod njih, bar u prilikama kakve su tada bile. To je nemoguće zbog dosta slabog zdravlja gospodina Norisa: on ne podnosi dečju galamu, kao što ne može ni da leti, a ako se ikad oporavi od svoje kostobolje, onda će biti drugačije: ona bi ih tada rado odmenila, ne misleći nimalo o posledicama; ali sada je potrebna jadnom gospodinu Norisu u svakom trenutku i ubeđena je da bi se njegovo stanje pogoršalo čak i pri samom pomenu nečega takvog.

„Onda je bolje da dođe nama“, rekla je leđi Bertram mirno. Počutavši malo, ser Tomas dodade dostojanstveno: „Da, neka naša kuća bude njen dom. Mi ćemo se truditi da izvršimo svoju dužnost prema njoj, a ona će uživati u društvu svojih vršnjaka, i što će imati pravu učiteljicu.“

„Tako je“, uzviknu gospođa Noris, „i jedno i drugo je od velikog značaja, a gospođici Li biće svejedno podučava li tri devojčice ili dve – tu ne može biti razlike. Volela bih samo kad bih vam mogla biti od veće koristi, ali vidite da činim sve što je u mojoj moći. Ja nisam od onih koji sebe štede od posla, a dada će je dovesti, iako će mi biti vrlo nezgodno da tri dana ostanem bez svog glavnog savetnika. Pretpostavljam, sestro, da ćete to dete smestiti u onu belu sobicu na tavanu do soba u kojima su bila vaša deca kad su bila mala. To će za nju biti najbolje mesto, jer je tako blizu gospođice Li, a nije daleko ni od devojčica, a tu su odmah i sobarice, koje bi joj mogle pomagati kad se oblači i starati se o njenim haljinama, jer mislim da ne bi bilo pravo očekivati da Elis posluži i nju pored vaših kćeri. Za pravo, ne vidim gde biste je inače mogli smestiti.“

Ledi Bertram nije se protivila.

„Nadam se da je dobre naravi“, produži gospođa Noris, „i da će uvideti koliko je neobično srećna što ima ovakve prijatelje.“

„Ako je rđave naravi“, reče ser Tomas, „ne smemo je zbog naše dece zadržati u porodici, ali nemamo razloga da očekujemo takvu nesreću. Verovatno ćemo u njoj otkriti štošta što ćemo poželeti da izmenimo, i moramo biti spremni na to da je ona veoma slabo obrazovana, da možda nema plemenita shvatanja i da će nas njeno prostačko ponašanje žalostiti; ali to nisu neizlečivi propusti, i verujem da neće biti opasni za njeno društvo. Da je moja kći *mlađa* od nje, ja bih dovođenje takve drugarice smatrao vrlo ozbiljnim pitanjem, ali budući da nije tako, nadam se da se u pogledu njihovog druženja nemamo čega plašiti za *njih*, dok za *nju* od toga možemo očekivati samo najbolje.“

„I ja mislim tako“, povika gospođa Noris, „i to sam jutros govorila mužu. Dete će se obrazovati, rekla sam mu, već samim tim što će biti sa svojim rođakama; ako je gospođica Li i ne nauči ničemu, ona će *od njih* naučiti da bude dobra i pametna.“

„Nadam se da neće dosađivati mom psetancetu“, reče leđi Bertram, „jedva sam odučila Džuliju da ga ne gnjavi.“

„Mi ćemo naići na izvesne teškoće, gospođo Noris“, primeti ser Tomas, „s obzirom na razliku koja se mora osetiti između devojaka dok budu rasle: kako sačuvati

kod mojih *kćeri* svest o njihovom položaju a da ne potcenjuju suviše svoju rođaku, i kako njoj, ne žalosteci je suviše, objasniti da ona nije *gospođica Bertram*. Voleo bih da one budu dobre drugarice i ne bih nipošto svojim *kćerima* dopustio da se ponašaju nadmeno prema svojoj rođaki, ali one ipak ne mogu biti jednake. Među njima će uvek biti razlike u društvenom položaju, imetku, pravima i nadama. To je veoma osetljivo pitanje i vi nam morate pomoći u nastojanju da se na pravi način ophodimo prema njoj.“

Gospođa Noris reče da mu rado stoji na usluzi, i premda se sasvim složila s njim da će to biti veoma teško, podržala ga je u nadi da će zajedno sve bez muke rešiti.

Lako je poverovati da gospođa Noris nije uzalud pisala sestri. Gospođi Prajs izgledalo je dosta čudno što je izbor pao na devojčicu, kad ima toliko zlatnih dečaka, ali ponudu je primila s velikom zahvalnošću, uveravajući ih da je njena *kći* veoma dobre naravi, da je dobrodušna, i da se nada da neće imati razloga da je odbace. Zatim je o njoj govorila kao o vrlo nežnoj i slabašnoj devojčici, ali usrdno se nadala da će njenom zdravlju goditi promena vazduha. Jadna žena! Verovatno je mislila da bi promena vazduha koristila i ostaloj njenoj deci.

2.

Devojčica je srećno prevalila dug put; u Northemptonu dočekala ju je gospođa Noris, koja je tako uživala u zasluži što joj je prva poželeva dobrodošlicu, i u važnosti što će je ona dovesti ostalima i preporučiti je njihovoj dobroti.

Fani Prajs imala je u to vreme tek deset godina, i mada u njoj na prvi pogled nije bilo ničeg privlačnog, s druge strane, nije bilo ničega ni što bi odbijalo njene rođake. Bila je sitna za svoje godine, bledog lica i bez upadljivo lepih crta; bila je krajnje stidljiva i bojažljiva i trudila se da je što manje primećuju, ali njeno držanje, iako nespretno, nije bilo prosto, glas joj je bio umiljat, a kad je govorila, lepo se izražavala. Ser Tomas i ledi Bertram primili su je srdačno, a ser Tomas, videći koliko je potrebno ohrabriti je, trudio se da bude prijazan: ipak, u tome ga je sprečavalo ozbiljno držanje, a ledi Bertram, koja se nije ni upola toliko trudila i koja je rekla jednu reč tamo gde bi on izgovorio deset, bila je devojčici manje strašna samo zahvaljujući svom nežnom osmehu.

Deca su bila kod kuće i pri upoznavanju ponela su se vrlo pristojno, s mnogo ljubaznosti i bez imalo zbunjenosti, bar što se tiče sinova, koji su, jedan od sedamnaest, a drugi od šesnaest godina, stasiti, visoki za svoje godine, izgledali kao odrasli ljudi u očima male rođake. Devojčice su bile zbunjenije, zato što su bile mlađe i više su se bojale oca, koji im se u ovoj prilici obraćao s bezrazložnom ljubaznošću. Ali one su bile suviše navikle na društvo i pohvale da bi osetile nešto nalik na prirodnu stidljivost. I budući da se njihova samouverenost rasplamsala

jer je kod njihove rođake uopšte nije bilo, mogle su natenane da proučavaju njeno lice i razgledaju njenu haljinu.

Ta deca bila su neobično dobra: sinovi vrlo prijatne spoljašnosti, kćeri nesumnjivo lepe, a svi zajedno dobro su se razvili i napredovali za svoje godine, zbog čega je razlika u izgledu među rođacima bila upadljiva; osim toga, oni su se, zahvaljujući vaspitanju, drukčije ponašali; niko ne bi pomislio da su devojčice skoro vršnjakinje.

Elem, razlika između najmlađeg ser Tomasovog deteta i Fani nije bila veća od dve godine. Džulija Bertram imala je dvanaest, a Marija je bila samo godinu dana starija od nje. Međutim, mala gošća bila je nesrećna kako se samo zamisliti može. Uplašena od svih, stidljiva zbog same sebe i čežnje za kućom koju je napustila, nije znala kuda da gleda niti je mogla da govori glasno da je čuju, pa ni da zadrži suze. Gospođa Noris joj je celim putem od Northemptona pričala o čudesnoj sreći koja ju je snašla i o neobično velikoj zahvalnosti i dobrom ponašanju kojima ta sreća treba da urodi kod nje, pa je njena žalost bila još veća jer je mislila da je ružno što nije srećna. Pored toga, i umor od dugog puta više se nije mogao ignorisati. Izlišna su bila dobronamerna snishodljivost ser Tomasova i zvanična predviđanja gospođe Noris da će ona biti dobra devojčica; uzalud se leđi Bertram osmehivala i pozivala je da sedne na sofu pokraj nje i psetanceta, uzalud je čak doneta i torta s ogrozdnom da bi joj se ugodilo; jedva je progutala dva zalogaja kad su je suze zagušile, i pošto je izgledalo da će joj san biti najbolji prijatelj, odveli su je da tugu stiša u postelji.

„Početak ne obećava mnogo“, rekla je gospođa Noris kad je Fani izašla iz sobe. „Posle svega što sam joj na putu govorila, mislila sam da će se bolje ponašati; rekla sam joj kako će mnogo zavisiti od toga ako odmah u početku bude dobra. Bojim se da je malo prkosna po prirodi – njena majka je takva; ali moramo biti strpljivi s takvim detetom, i ja ne mislim da je njena žalost zbog odlaska od kuće zapravo nešto rđavo, jer je to, i pored svih mana, ipak bila njena kuća, a ona još ne može da shvati koliko će ovom promenom dobiti, no ipak u svemu treba biti umeren.“

Međutim, bilo je potrebno više vremena nego što je gospođa Noris bila voljna da dopusti da se Fani pomiri s novim životom u Mensfild parku i sa rastankom od porodice. Ona je bila veoma osetljiva, a okolina ju je premalo razumela da bi joj prišla na pravi način. Niko nije namerno bio neljubazan, ali niko se nije naročito trudio da joj olakša.

Odmor koji je sutradan dat gospođicama Bertram da bi se bez žurbe upoznale sa svojom malom rođakom i pozabavile njom, slabo je doprineo njihovom zbližavanju. One nisu mogle drukčije nego da je smatraju beznačajnom kad su otkrile da ima samo dva svilena pojasa i da nikad nije učila francuski, a kad su prime-tile da je malo iznenađena njihovim duetom koji su bile ljubazne da joj odsviraju, nisu mogle da učine ništa više nego da joj velikodušno poklone neke svoje igračke do kojih im je bilo najmanje stalo i ostave je samu, dok su se one uputile

da se pozabave igrom koju su najviše volele u to vreme – da prave veštačko cveće ili da nemilice troše staniol.

Fani je i blizu svojih rođaka i daleko od njih, u učionici, salonu ili parku, bila uvek podjednako izgubljena i uvek se svakoga i svuda plašila. Bila je obeshrabrena ćutanjem ledi Bertram, uplašena ozbiljnim izgledom ser Tomasa i opomenama gospođe Noris. Njeni rođaci, stariji od nje, poražavali su je primedbama o njenom rastu i zbunjivali je zapažanjem njene bojažljivosti; gospođica Li čudila se njenom neznanju, a sobarice su se podsmevale njenim haljinama; kad se tim jadima doda sećanje na njenu braću i sestre, među kojima je ona uvek bila važna kao drug u igri, učiteljica i bolničarka, onda je izvesno da je očajanje koje je pritisnulo njeno malo srce moralo biti teško.

Sjaj kuće ju je zadivio, ali u tome nije mogla naći nikakve utehe. Sobe su bile suviše velike da bi se po njima mogla slobodno kretati; mislila je da će pokvariti sve što dodirne, pa se šunjala po kući neprestano u strahu; često se povlačila u svoju sobu da plače, i devojčica o kojoj se govorilo uveče, pošto bi napustila salon, kao o detetu koje, izgleda, uviđa kako se samo poželeti može koliko je neobično srećno, okončavala je svakog dana svoje jade jecanjem i tako bi i zaspala. Prošla je nedelja a da to niko nije ni slutio zbog njenog mirnog, pasivnog ponašanja, ali jednog jutra našao ju je njen rođak Edmund, mlađi sin ser Tomasov, gde sedi na tavanskim stepenicama i plače.

„Draga mala rođako“, rekao joj je sa svom nežnošću jedne divne prirode, „šta li to može biti?“ Sevši pokraj nje, mnogo se namučio da savlada njen stid što je tako zatečena, ali uspeo je da je nagovori da slobodno otvori srce. Je li bolesna? Ili se kogod na nju naljutio? Ili se posvađala s Marijom i Džulijom? Ili joj je potrebna pomoć da reši neki zadatak? Želi li, ukratko, nešto što bi joj on mogao pribaviti ili bi mogao štogod učiniti za nju? Dugo nije dobio nikakvog odgovora osim „Ne, ne... ništa... ne, hvala“; ali bio je uporan, i čim je počeo da pominje njenu kuću, po njenom sve jačem jecanju shvatio je zbog čega je žalosna. Pokušao je da je uteši.

„Žao ti je što si otišla od mame, draga moja mala Fani“, rekao je, „i po tome se vidi da si veoma dobra devojčica, ali moraš imati na umu da si ovde među rođacima i prijateljima koji te vole i koji žele da te usreće. Hajde da prošetamo po parku, pa ćeš mi ispričati sve o svojoj braći i sestrama.“

Nastavivši taj razgovor, saznao je da joj je od sve braće i sestara, koji su joj svi bili dragi, jedan više prirastao za srce. Uglavnom je pričala o Vilijamu, i on joj je najviše nedostajao. Vilijam, najstarije dete u porodici i godinu dana stariji od nje, bio je njen stalni drug i prijatelj; on ju je branio pred majkom (čiji je miljenik bio) u svakoj nezgodi. Vilijam nije želeo da ona ode od kuće; rekao joj je da će mu mnogo nedostajati. „Ali verujem da će ti Vilijam pisati.“ Da, hoće, ali on je rekao *njoj* da ona prvo piše. „Pa kad ćeš to učiniti?“ Ona se skunji i odgovori nesigurno da ne zna; nema hartije.

„Ako je to jedini problem, ja ću ti dati hartije i sve drugo što ti treba, pa možeš napisati pismo kad god hoćeš. Hoće li ti biti drago da pišeš Vilijamu?“

„Hoće, veoma.“

„Onda, hajde, uradi to sad. Hodi sa mnom u trpezariju, tamo ćemo naći sve, i niko nam neće smetati.“

„Ali, rođače, hoće li ono otići na poštu?“

„Hoće, veruj mi; otići će s ostalim pismima, a pošto će tvoj teča platiti marku, Vilijam neće imati nikakvih troškova.“

„Moj teča?“ upita Fani gledajući ga uplašeno.

„Da, kad napišeš pismo, ja ću ga odneti ocu da zalepi marku.“

Za Fani je to bio smeo poduhvat, ali nije se protivila, i oni su zajedno otišli u malu trpezariju, gde joj je Edmund pripremio hartiju, podvukao crte lenjirom s tolikim strpljenjem kakvo je mogao imati samo njen brat, ali ipak je on to učinio još bolje. Ostao je s njom dok je pisala, da joj pomogne u oštrenju pera i pravopisu, budući da ni jednom ni drugom nije bila vična. Ta pažnja joj je veoma prijala, ali, kad je dodao pozdrav njenom bratu, to ju je oduševilo više od svega. Sopstvenom rukom uputio je taj pozdrav rođaku Vilijamu i poslao mu pola gvineje u pismu. Fani je verovala da ne može iskazati svoja osećanja, ali njen izraz i nekoliko iskrenih reči dovoljno su pokazali koliko je zahvalna i ushićena, te njen rođak pomisli da je zanimljiva. Razgovarao je još s njom, pa se uverio da ona ima dobro srce i jaku želju da čini ono što treba, i da zaslužuje da joj se pokloni veća pažnja zbog njene osetljivosti i preterane stidljivosti. Nikada joj nije svesno naneo bol, ali sad je osetio da je potrebno ukazati joj više ljubaznosti, pa je, imajući to na umu, nastojao da pre svega ublaži njen strah pred svima, naročito joj je dao mnogo dobrih saveta za igranje s Marijom i Džulijom i kako da bude što veselija.

Od tog dana Fani je bilo lakše. Osećala je da ima prijatelja i, zahvaljujući Edmundovoj dobroti, bila je bolje raspoložena prema ostalima. Kuća joj je postala manje tuđa, a ljudi manje strašni, pa ako je među njima i bilo onih kojih se i dalje bojala, počela je bar da upoznaje njihove ćudi i da im se prilagođava. Njena neuglađenost i nespretnost, koje su u početku žalostile i uznemiravale sve, a naročito nju, postepeno su se izgubile i ona se više nije plašila da izađe pred svog teču, niti se trzala kad bi čula glas tetke Noris. Rođake su je pokatkad uključivale u igru. Iako zbog svojih godina i krhkosti nije bila dostojna da im bude stalna drugarica, njihove zabave i planovi ponekad su bili takvi da je treći član bio veoma koristan, naročito ako je bio uslužan i popustljiv po prirodi, i one su morale priznati, kad se njihova tetka raspitivala o njenim manama ili kad im je brat Edmund govorio da ona zaslužuje da budu dobre prema njoj, da je „Fani dobrog srca“.

Sam Edmund bio je uvek podjednako dobar prema njoj, dok joj je Tom upućivao one šale koje sedamnaestogodišnji mladić smatra prikladnim za dete od deset godina. On je upravo ulazio u život, bujan i obdaren svim rasipničkim ćudima najstarijeg sina koji misli da je rođen samo da troši i uživa. Njegova ljubaznost prema maloj rođaki bila je u skladu s njegovim položajem i pravima: načinio joj je nekoliko vrlo lepih poklona i smejao joj se.

Kako su se njen izgled i njeno raspoloženje popravljali, ser Tomas i gospođa Noris su sa sve većim zadovoljstvom mislili o svom dobročinstvu, pa su ubrzo zaključili da ona, iako daleko od toga da može steći kakva znanja, pokazuje dobru narav, na koju se može uticati, i da im, izgleda, neće zadavati toliko muke. Nisu samo *oni* imali rđavo mišljenje o njenim sposobnostima. Fani je znala da čita, da pravi rukotvorine i piše, ali niko je nije učio ničemu drugom; kako su njene rođake uvidele da ona ne zna mnogo toga što je njima odavno poznato, smatrale su je veoma glupom i prve dve-tri nedelje uvek su nešto tome dodavale kad bi ušle u salon. „Draga mama, zamislite samo, naša rođaka ne zna da sastavi mapu Evrope“ ili „naša rođaka ne ume da nabroji glavne reke u Rusiji“ ili „ona nije čula za Malu Aziju“ ili „ne zna kakva je razlika između akvarela i pastela! Kako je to čudno! Jesi li ikada čula nešto tako glupo“!

„Draga moja“, odgovorila bi njihova razborita tetka, „to je vrlo rđavo, ali ne možeš očekivati da svako bude napredan i brz u učenju kao vas dve.“

„Ali, tetka, ona je takva neznalica! Znete, sinoć smo je pitale kojim bi putem išla u Irsku i ona je rekla da bi se prevezla do Ostrva Vajt. Ona ne misli ni o čemu drugom osim o Ostrvu Vajt i zove ga Ostrvo, kao da je ono jedino ostrvo na svetu. Ja bih se zacemento stidela da sam znala koliko ona i kad sam bila mlađa od nje. Ne mogu da se setim kad je to bilo da ja nisam znala mnogo od onoga o čemu ona još i ne sluti. Kad smo mi još, tetka, ponavljali hronološki red po kom su vladali engleski kraljevi, s datumima stupanja na presto i većinom glavnih događaja za vreme njihove vladavine!“

„Da“, dodala je druga, „i rimske careve počev od Septimija Severa, osim silne neznabožačke mitologije i svih metala, polumetala, planeta i istaknutih filozofa.“

„Sasvim tako, drage moje, ali vas je bog obdario neobičnim pamćenjem, a vaša jadna rođaka verovatno ga i nema. Postoje velike razlike u pamćenju, kao i u svemu ostalom, pa stoga ne smete biti suviše stroge prema vašoj rođaki, i morate je žaliti zbog tog njenog nedostatka. I zapamtite da, i pored toga što ste tako napredne u nauci i pametne, treba uvek da budete skromne jer, koliko god znate, treba još mnogo da naučite.“

„Da, znam, dok napunim sedamnaest godina. Ali moram vam reći još nešto čudno i smešno o Fani. Znete li da ona kaže da ne želi da uči ni muziku ni crtanje?“

„To je zacemento veoma glupo, mila moja, i po tome se vidi kako je njen duh siromašan i bez ambicije. Ali, kad se sve uzme u obzir, nisam sigurna da tako ne bi trebalo i da bude jer, iako znate da su vaši roditelji (zahvaljujući meni) tako dobri da će je vaspitati s vama, nije potrebno da ona bude tako obrazovana kao vi; naprotiv, bilo bi mnogo bolje da između vas bude neke razlike.“

Takvi su bili saveti kojima je gospođa Noris pomagala formiranje duha svojih nećaka, i ne treba se čuditi što su one, i pored svoje darovitosti koja je mnogo obećavala i rano stečenog znanja, tako slabo bile upućene u običnije discipline, kao što su poznavanje sebe, plemenitost i smernost. One su svemu bile odlično

podučavane, osim dobroćinstvu. Ser Tomas nije znao šta im nedostaje, jer ni sam nije pokazivao svoje naklonosti, iako je bio brižan otac, i njegovo suzdržano ponašanje sprečavao je svaki izliv nežnosti pred njim.

Vaspitanju svojih kćeri ledi Bertram nije poklanjala ni najmanju pažnju. Nije imala vremena za takve brige. Ona je bila žena koja je provodila dane sedeći, lepo obučena, na sofi, radeći poveći ručni rad, koji nije bio ni koristan ni lep, i mislila je više na svoje psetance nego na decu, prema kojoj je ipak bila veoma popustljiva, osim kad bi joj smetala, povodeći se u svemu važnijem za ser Tomasom, a u manje važnim pitanjima za svojom sestrom. Čak i da je imala više vremena da se bavi svojim kćerima, verovatno bi smatrala to izlišnim, jer su one bile pod nadzorom vaspitačice, imale su dobre učitelje, i više od toga nisu mogle poželeti. Kako Fani učenje nije išlo, mogla je reći samo da je to vrlo žalosno, ali ima ljudi koji su zaista glupi, i Fani se mora više truditi: ona ne zna šta bi se još moglo učiniti i mora da doda da u tom siročetu ne vidi ništa ružno, osim što je tako tupava – i uverila se bar da se uvek nađe pri ruci, da je hitra i poslušna i da donosi ono što se od nje zatraži.

Fani je i pored sveg svog neznanja i stidljivosti ostala u Mensfild parku i, naučivši da na njega prenese mnogo ljubavi koja ju je vezivala za njenu kuću, rasla je srećno među rođacima. Ni Marija ni Džulija nisu bile namerno zle prema njoj, i mada su Fani često ponižavali njihovi postupci, ona je o svojim pravima imala tako skromno mišljenje da se zbog toga nije osećala uvređenom.

Otrprilike u vreme kad je ona ušla u njihovu porodicu, ledi Bertram je, posle neke manje bolesti i mnogo lenjosti, napustila kuću u gradu, gde je obično prebivala svakog proleća, i stalno se nastanila na poljskom dobru, ostavljajući ser Tomasu da obavlja svoju dužnost u Parlamentu, ne mareći da li je njemu tamo više ili manje ugodno bez nje. Stoga su gospođice Bertram nastavile da na selu uče i vežbaju svoje duete, da rastu i postaju ženstvene; njihov otac gledao je kako stasavaju, kako stiču manire i napreduju u obrazovanju i bio je zadovoljan njima. Njegov najstariji sin bio je lakomislen i rasipan, i već mu je bio zadao mnogo briga, ali ostala deca obećavala su da će biti dobra. Mislio je da će njegove kćeri, dok budu nosile ime Bertram, zacementi to ime novom ljupkoću, a kad ga napuste, verovao je da će proširiti njegove ugledne rodbinske veze, dok je Edmundov karakter, njegov siguran zdrav razum i pošten duh obećavao da će služiti na korist, na čast i sreću i njemu samom i svima njegovima. Trebalo je da postane sveštenik.

Obuzet brigama i zadovoljstvom zbog svoje dece, ser Tomas ipak nije zaboravljao da čini sve što može za decu gospođe Prajs: velikodušno joj je pomagao u školovanju i zapošljavanju sinova kad bi ovi dovoljno stasali da se posvete određenom cilju, a Fani, iako sasvim odvojena od svoje porodice, iskreno se radovala kad bi čula da je štogod učinio za njih, ili kad bi saznala bilo šta što je obećavalo da će se njihov položaj ili život poboljšati. Jednom, i to samo jednom u toku mnogih godina, doživela je sreću da bude s Vilijamom. Od ostalih nikoga nije videla:

izgleda da niko nije ni mislio da će im se ona ikada vratiti, makar samo da ih poseti, kao da niko kod kuće nije želeo da je vidi; ali Vilijam, budući da je ubrzo po njenom odlasku odlučio da bude mornar, bio je pozvan da provede nedelju dana sa sestrom u Northamptonširu pre nego što se otisne na more. Lako je zamisliti njihovu radost pri susretu, veliko veselje što su opet zajedno, sate srećne razdraganosti i trenutke ozbiljnih razgovora, kao i vedru nadu i raspoloženje dečakovo do poslednjeg časa i žalost devojčice kad je on otišao. Njegova poseta pala je, srećom, o božićnom raspustu, kad je od rođaka Edmunda mogla odmah tražiti utehu, a on joj je tako lepo pričao šta će Vilijam raditi i biti, s obzirom na njegov poziv, da je ona s vremenom morala priznati da će taj rastanak možda biti koristan. Edmund joj nikad nije uskratio prijateljstvo: odlazak iz Itona u Oksford nije nimalo promenio njegovu nežnost prema njoj, zapravo, samo mu je pružio priliku da je češće dokazuje. Ne razmećući se pred drugima da za nju čini više od ostalih i bez ikakvog straha da čini suviše, on je uvek iskreno štiti njene interese i vodio računa o njenim osećanjima, trudeći se da i drugima ukaže na njene dobre osobine i da savlada njenu bojažljivost, koja je prikrivala njene kvalitete; on ju je savetovao, tešio i bodrio.

Pošto su je svi ostali zanemarivali, njegova podrška nije bila dovoljna da je u sve uključi, ali njegova pažnja bila je od najvećeg značaja za razvoj njenog duha i bogaćenje njegovih zadovoljstava. Znao je da je bistra, da brzo shvata, da ima zdrav razum i da voli da čita, što samo po sebi, ako se bude dobro upućivala, mora predstavljati obrazovanje. Gospođica Li učila ju je francuski i svakog dana je slušala kad čita istoriju, ali on joj je preporučio knjige koje su začaravale njenu dokolicu, bodrio je njen ukus i popravljao njeno rasuđivanje: čitanju je davao još veći smisao tako što je s njom razgovarao o onom što bi pročitala, i uvećao njegovu draž pametnim pohvalama. Zauzvrat, ona ga je volela više od svih na svetu, osim Vilijama: njeno srce bilo je podeljeno između njih dvojice.

3.

Prvi važniji događaj u porodici bila je smrt gospodina Norisa; on je umro kad je Fani bilo petnaest godina, i to je neminovno donelo promene i novine. Gospođa Noris, pošto je napustila parohijsku kuću, uselila se prvo u Mensfild park, a kasnije u jednu ser Tomasovu kućicu u selu, i tešila se posle smrti svog muža mislima da će moći sasvim lepo da živi i bez njega; u novu kuću morala je preći i zato što je očigledno bilo nužno da više štedi budući da joj je prihod bio smanjen.

Parohija je trebalo da pripadne Edmundu, i da je njegov ujak umro koju godinu ranije, ona bi bila data nekom prijatelju da u njoj radi dok on ne napuni godine kad može da stupi u sveštenički red. Ali Tomovo rasipništvo pre tog događaja bilo